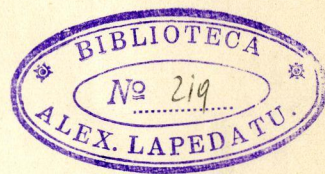

B. A. L.

5129

ANALELE
ACADEMIEI ROMANE

57

SERIA II. — TOMUL XXVII.

1904 — 1905.

MEMORIILE SECȚIUNII LITERARE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BUCUREȘTI

INSTIT. DE ARTE GRAFICE „CAROL GÖBL“ S-sor ION ST. RASIDESCU

16, STRADA DOAMNEI, 16

1905

ALFABETUL SECUILOR ȘI SLOVELE CIRILICE

DE

IOAN PUȘCARIU

Memburu al Academiei Române.

Ședința dela 21 Martie 1905.

Clericul *Simon Keza*, pe la sfârșitul secolului XIII, a scris *Chronicon Hungarorum*, începând dela Noe până la regele Ungariei Ladislau Cumanul (1270—1290).

Precum cei mai mulți cronicari din evul mediu, așa și Keza, întocmai ca antecesorul său *Anonymus Belae Regis Notarius* din secolul XII în *Septem primis ducibus Hungarorum*, și ca succesorii săi: *Marcus* (sec. XIV), în *Chronica de gestis Hungarorum*, — *Ioannes de Thwrotz* (sec. XV), în *Chronica Hungarorum*, și alții după ei, imitând epopeele antice, luase și ei obiceiul de a începe cronicile lor tocmai dela facerea lumii, dela potopul lui Noe, ori dela alte epoce memorabile, de cari voiau să încopie istoria națională a lor, împletind-o cu reminiscentele tradiționale ce le-au mai rămas din poveștile și cântecele bătrânești, — iar lacunele timpului le supliniau cu evenimentele acelor popoare, cari le-au premers, sau cu cari au venit în contact prin migrațiunile și luptele lor.

Eroii epopeelor lor, cari — naturalmente — erau totdeauna învingători, precât nu erau cunoscuți din alte cronicе contemporane, se personificau după numirea localităților, prin cari au trecut, sau pe unde s'au așezat. De aceea are încâtvă drept Hunfalvi, când scrie în Etnografia sa (§ 43), că meritul cronicеi lui Anonymus stă mai cu samă în descoperirea numelor de localități ale timpului său.

Cu toate astfel de licențe poetice, la cari epopeele erau îndreptățite, ele trebuiau să conțină și un sâmbure istoric real, pe lângă a cărui

germinare și dezvoltare se grupau stratele de flori și de fructe, ce aveau să decoreze grădina istorică.

Dar de altă parte nu se poate tăgădui că aceste grădini adeseori erau coplesite de buruieni, ce îngreunează critica modernă de a putea alege sămburii de pleavă, adevărul de ficțiuni.

Așa d. e. cronicarii vechi, pe cari s'au bazat apoi cei mai mulți istorici posteriori ai Ungurilor, ca să glorifice originea națiunii lor și să înalțe faptele protopărinților, i-au identificat cu Hunii, Avarii, Chazarii și alte neamuri vestite din evul mediu.

Astfel de credințe însă istoricii și etnografii moderni, chiar și cei din sânul națiunii maghiare, ca Hunfalvi și alții, acum le declară de fabule absurde.

Date mai de aproape, și ceva mai pozitive, despre migrarea Maghiarilor și respective a Secuilor, avem mai cu samă dela cronicarii bizantini, și în deosebi dela Constantin Porfirogenita (*De administratione imp.*, c. 40), etc.

După spusele acestora, Ungurii, pe la finele secolului IX, sosiți în Atelkuzu (Moldova), au fost chemați de împăratul Leo filozoful într'ajutor în contra lui Simion Bulgarul, după a cărui devingere, ei reîntorcându-se, au plecat la chemarea lui Arnulf în contra lui Zvatopluc, domnitorul Moraviei, lăsând acasă în Atelkuzu familiile lor cu cei nehnarici de a purta arme.

Într'aceea Simion, voind a-și răzbună în contra lor pentru ajutorul dat Bizantinilor, chiamă în alianță pe Pecenegii din Lebedia (Podolia), cu cari năvălind asupra rămășițelor ungurești din Atelkuzu, pe aceștia i-au răspândit de acolo. O parte din cei răspândiți au pornit spre Galiția de a se întâlni cu cei duși în Moravia, cu cari împreună apoi au trecut Carpații în Ungaria de astăzi. O altă parte mai mică din ei, refugiându-se în munții dintre Moldova și Ardeal, s'au așezat aci în așa numita Secuime (889), la cari mai târziu, pe timpul regelui Ladislau I (1077—1090) s'au mai alăturat și unele colonii maghiare din Ungaria, cari se deosebesc de cei primitivi numai prin numirea lor de Secui, și a localităților unde s'au așezat cu nume creștinești, precum: Szent György, Szent Miklos, Szent Lélek, Keresztur etc., pe când cei originali, numiți și Ciangăi, au sate cu numiri mai cu samă păgâne, ca Zabola, Hilib, Csik, Bakó, etc.

Despre Secuii primitivi Keza scrie în *Chronicon* al său următoarele: *Zeculi . . . cum Blackis în montibus confinii sortem habuerunt, unde Blackis commixti literis ipsorum uti perhibentur.*

În consonanță cu aceasta scrie și Marcus, în *Gestis Hungarorum*

următoarele: ... *non in plano Pannoniae, sed cum Vlachis in montibus confinii sortem habuerunt, unde Vlachis commixti literis eorum uti perhibentur.* (Hunfalvi, *Ethnogr.*, nota 310).

Thwrotzi, căruia nu-i convine—așa se vede — ca Secuii să fi învățat ceva dela Români, zice că Secuii sunt o rămășiță de Huni, cari n'au uitat scriptura cea veche, ce au adus-o cu sine din Scythia, dar această scriptură — zice el — nu erà nici zugrăvită, nici pe hârtie, ci crestată pe bețe de lemn, adică un fel de rune. (Thwr., I, 25).

Cum că și Români, între cari s'au așezat Secuii, pe lângă literele latine aduse cu legiunile romane, se vor fi folosit și de oarecarevã semne grafice, între cari și de cele crestate pe lemn, e mai mult ca verosimil, mai cu samă când știm din propria experiență, că pe la anii 1848—1850 primarii comunali duceau evidența prescrierilor și plătirilor de darea publică prin așa numitele răboaje pe bețe de alun, cu o exactitate admirabilă, ce mai că nu o întrece comptabilitatea dublă de astăzi.

Eu am căutat — mai de curând — să dau de urma ataror răboaje, de a le predã spre păstrare la vreun muzeu național, dar n'am mai putut aflã nimic din ele. Se vor fi întrebuintat cu timpul ca surcele pentru aprinderea focului; / Central University Library Cluj

Dacă — cum spune Thwrotzi — și Secuii au avut răboajele lor aduse din Scythia, atunci într'adevăr n'au avut nevoie să le împrumute dela Români. Însă Keza și Marcus vorbesc nu de răboaje, ci de litere aievia, ce le-au împrumutat Secuii dela Români.

Din explicarea forțată, ce o dă Thwrotzi literelor secuești, apoi istoriografii posteriori, cari mai țin oarecum la originea scitică a Secuilor, și-au dat toată truda să scoată totuș la iveală un alfabet secuesc — erezit dela Huni, — afirmând și aceea că între Secui nici n'au existat Români, dela cari să fi putut împrumutã litere.

Cestiunea continuității Românilor în Dacia lui Traian e deslegată în favorul acestora prin cei mai renumiți istoriografi dezinteresați, de aceea peste teoria inventată din privințe politice, precum că Români ar fi descãlcat aci succesiv numai prin secolul XIII, putem trece lesne la ordinea zilei.

Un impuls nou la resuscitarea ideii despre alfabetul secuesc, după cum ne spune Edmond Nemes, în foaia ilustrată: *Magyarország és a Nagyvitág*, No. 48 din 1882, l-a dat broșura lui Ioan Telegdi, publicată în Leyden la 1598 sub titlul: *Iohannis Telegdi Rudimenta priscae Hunorum linguae brevibus questionibus et responsionibus comprehensa, cum praefatione epistolari Ioannis Decii Barovii ad Telegdum.* În bro-

șura aceasta s'ar fi descoperit mai întâiu alfabetul secret al Secuilor dimpreună cu cheia deslegării lui. Edmond Nemes, în foaia citată, reproduce acest alfabet al lui Telegdi, stătător din 32 litere, ce decurg din dreapta spre stânga, în ordinea alfabetului maghiar.

Totdeauna reproduce el și alte opt alfabete secuiești, analoge celor Telegdiane, descoperite cu timpul, pe cari toate, adunate în biblioteca Telekiană, le înfățișăm și noi în Tabela anexată sub No. I.

Dar mai multă larmă în privința acestui alfabet secuiesc a dat descoperirea unor inscripțiuni secrete pe la bisericile Secuilor, dintre cari relevăm aci pe cele mai însemnate, — anume :

Inscripțiunea de pe biserică din Enlaka. Satul Enlaka, situat la munte între sorgințile ambelor Târnavé în scaunul Udvarhely, cu 605 locuitori Secui de religiuinea unitară, are un templu vechiu din material solid, pe al cărui păreți se află inscripțiunea încă bine conservată, ce o reproducem și noi pe Tab. II în facsimile, după ilustrațiunea lui Edmond Nemes în amintita foaie : *Magyarország és a Nagyvilág*, No. 48 din 1882. Această inscripțiune făcută de zugravul Gheorghe Musnai la 1668, după interpretările ei ar suna în limba maghiară : *Georgius Musnai Deak. Egy az isten*, adică : Gheorghe Musnai diacul. Numai un Dumnezeu este, — sau : Unul e Dumnezeu.

Inscripțiunea de pe biserică din Csik-Szent-Miklos, o comună la sorgințile Oltului în scaunul Csik, cu 1.005 locuitori Secui de religiuinea romano-catolică, pe a căror biserică s'a aflat inscripțiunea, ce o reproducem și noi pe Tabela III, după amintita foaie *Magyarország és a Nagyvilág*. Această inscripțiune a fost interpretată prin preotul reformat Petru Bod din Magyar Igen (1712 — 1768), și mai de curând prin istoricul Carol Szabó (în *Budapesti Szemle*, 1866), care ar avea în limba maghiară următorul sens :

Urunk megettig fogván írunk ezeröttszázegy esztendőbe. Mátyás, Iános, Estyán Kovács csenáltak, Mátyás mester, Gergely mester, csenáltak. Pe românește : După nașterea Domnului scriem anul una mie cinci sute și unul. Au făcut-o Mateiu, Ioan, Ștefan faurul, au făcut-o Mateiu meșterul, Grigore meșterul.

Edmond Nemes însă (l. c.) e de părere că, după cercetările mai de aproape, data anului 1501 ar corespunde mai curând anului 1601, și încă mai sigur anului 1701, ceea ce — după cum vom vedea mai departe — s'ar potrivi și mai bine cu împrejurările timpului.

Afară de inscripțiunile dela Enlaka și dela Csik-Szent-Miklos, s'au mai găsit urme de alfabet secuiesc și pe la alte biserici, precum la cea

dela Csik-Szent-Mihály în Csik, la cea dela Rety în Háromszék, și pe la alte diverse locuri, după cum le-am văzut în Tab. I.

Aceste semne grafice adeseori erau combinate în formă de legături, după cum se văd reproduse după Edmond Nemes (l. c.) în Tab. IV.

Toate acestea la olaltă se află comasate și reproduse de d-l Tocilescu în Apendicele la *Dacia înainte de Romani* (pag. 927, Tab. V), după manuscriptul lui Ștefan Lakatos din 1702, ce se găsește în Biblioteca evanghelică din Brașov. Noi încă le prezentăm întocmai pe Tab. V.

Deodată cu acestea d-l Tocilescu (l. c.) reproduce încă 12 semne grafice sub titlul: *Inscripțiunea din biserica dela Enlaka în Ardeal, 1668*, ce le prezentăm și noi în Tabela VI, cu observarea că acestea diferă cu totul de inscripțiunea dela Enlaka reprodusă în Tab. II. De aceea se vede că inscripțiunile reproduse de d-l Tocilescu ar fi făcute separat — în formă monolitică.

Noi le-am reprodus pe toate ca să le avem adunate la olaltă și pentru alte trebuințe literare.

Despre alfabetul secuesc au scris mai mulți și dintre literații noștri, precum Hasdeu, Tocilescu, etc., dar mai mult numai ocazional.

Mai cu deadinsul însă și *ex thesi* s'au ocupat de el literații maghiari, ca, naturalmente, mai tare interesați de cauză. Din cercetările lor mai recente și mai obiective rezultă concluziunea, ce ne-o descopere și Edmond Nemes (l. c.), că da! a existat într'adevăr un alfabet secuesc, dar nu adus din Asia, nici împrumutat dela Români, ci inventat aci în secuime, mai de curând, spre scopul corespondențelor secrete.

De atari semne misterioase de scris s'a folosit și principele Ardealului Gheorghe Rákoczi I, între anul 1636—1647.

Dacă considerăm că alfabetul secuesc a ieșit la iveală și a figurat pe timpul reformatiunii, mai cu samă în decursul războiului de treizeci de ani, și al revoltelor Kurucziane, ce au durat până la pacea dela Szathmár din 1711, în decursul căroră protestanții, persecutați de catolicism, se refugiau cu grămada în părțile Ardealului sub scutul principilor reformați, apoi e evident, că ei aveau nevoie de semne grafice secrete pentru corespondențele dintre sine.

În deosebi preoții protestanți, cari-și făceau studiile lor pregătitoare din teologie, mai cu samă prin Germania, unde învățau și limbile exegetice din Orient, cea ebraică, caldeică, babilonică, asirică, feniciană, până și cea persiană, indiană, mongolică, etc., din combinarea semnelor grafice ale acestora lesne și-au putut formă pentru corespondențele lor secrete un alfabet mistic, potrivit limbii maghiare, care

deși ținea ordinea literelor latine, se scria după metoda orientală dela dreapta spre stânga.

Acest alfabet, cu timpul divulgându-se, l-au folosit și meșterii secui la inscripțiunile dela bisericile ce le zidiau ei.

Iată dar enigma alfabetului secuiesc deslegată în mod firesc!

După ce astfel vedem deslegată cestiunea alfabetului secuiesc din secolii XVI și XVII, care n'are de a face nimic cu literele Blackilor lui Keza din secolul IX, să ne întoarcem iar la acestea, ca să vedem cum stă treaba și cu ele?

Slaviștii de samă, cu preferință Schaffarik, Tomashek, etc. susțin că Românii n'au putut da Secuilor alte litere, decât pe cele cirilice.

Ca să putem combină mai cu adinsul întrebuițarea slovelor cirilice la Români, trebuie să mergem până la originea lor.

S'a susținut că autorii acestor slove au fost apostolii slavi din secolul IX, frații Ciril și Metodie din Salonic, cari educați sub Patriarhul Fotie, călugărindu-se, și trimiși fiind în părțile Bulgariei, Panoniei și Moraviei să propage legea creștinească, au inventat slovele așa numite cirilice, cu ajutorul cărora au tradus cărțile bisericești în limba veche slavică.

Dacă însă la prima contemplare a lucrului ni se cobtrude întrebarea, cum s'a putut întâmplă o minune ca aceasta, ca să se inventeze subit un alfabet, să se traducă în el toate cărțile bisericești, și să se propoveduiască cu ele credința creștină la atâtea popoare slavice, lățindu-se ca un pârjol într'un timp așa de scurt, apoi ca răspuns vom trebui să dăm drept aceloră, cari susțin că originea și dezvoltarea succesivă a slovelor așa numite cirilice datează din timpuri cu mult mai vechi decât activitatea fraților Ciril și Metodie.

Pe lângă aceasta, mai vine a se luă în considerare și coincidența literelor glagolitice, ce au fost lățite mai cu samă între slavii catolici din Croația și Dalmația, până ce, strămtorate prin literele latine, au dispărut cu totul, pe când cele cirilice au ocupat tot mai mult teren la Slavii ortodoxi până în ziua de astăzi.

Profesorul C. I. Jrecek, în Istoria Bulgariei, bazându-se pe cercetările slaviștilor Schaffarik, Miklosich, etc., susține că glagolitică, care și altcum n'are nici o asemănare cu cirilica, ar fi mai veche decât aceasta, motivând între altele și cu aceea, că se găsesc palimpseste cirilice pe substrat glagolitic, dar nicăiri palimpseste de pe cari s'ar fi șters scrisoarea cirilică, și s'ar fi înlocuit cu cea glagolitică; apoi —cu toate acestea —adaugă că și caracterele cirilice, imitate prin se-

colul VII și VIII din cele grecești, ar dată din timpuri cu mult mai dinainte de Ciril și Metodie.

În cazul acesta apoi ne vedem necesitați a merge cu cercetările noastre și mai afund.

Se știe, adecă, că Ulfila pe la mijlocul secolului IV, trecând cu o parte din Goții creștinați peste Dunăre în Moesia, a tradus Sfânta Scriptură în limba gotică, cu ajutorul unui alfabet inventat — cum se zice — de el.

Ar crede omul, că Ulfila, la combinarea acestui alfabet, s'a folosit de runele uzitate la Germani, de cari se țineau și Goții.—Dar nu!

Dacă aruncăm o privire peste alfabetul moeso-gotic, ce ni-l înfățișează tipografia curții Vieneze în *Alphabete des gesammten Erdkreises*, 1855, ne frapează mult observarea, că acela e aproape identic cu alfabetul cirilic de mai târziu. Deosebirea între ele stă numai din aceea, că alfabetul moeso-gotic are numai 24 litere, pe când cel cirilic numără 42 de slove. Dovadă că acesta s'a dezvoltat mai târziu din acela, amplificat cu o samă considerabilă de derivate și legături potrivite limbilor slavice.

Dar nici Ulfila nu le-a adus pe ale sale — ca Moise tablele legii din muntele Sinai — gata, ci a trebuit să le adapteze din alte semne grafice mai vechi, uzitate pe la popoarele autohtone din locurile pe unde petrecând a tradus Sfânta Scriptură.

Deci presupunerea, că la popoarele tracice, ce prin Geții imigrați s'au estins și peste autohtonii Celtici din Dacia, au trebuit să existe semne grafice proprii ale lor, prin urmare și diagnoza d-lui Hasdeu despre un alfabet dacic (v. *Ist. crit.*, II, p. 23—38) se vede a nu fi lipsită de ori ce combinațiune rațională.

Profesorul W. Schmidt, în interesantul său elaborat: *Die Geten und Daken (Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde, Brașov 1859, pag. 37)* scrie: *Schon den Thraken wird die Kenntniss der Schrift anerkannt, und zwar jene der Runen- als Geheimschrift, etc.*

Strabo (VII, c. 3, §. 11) zice că marele preot al Dacilor Deceneus, călătorind în Egipt, acolo învățase oarecari semne mistice, prin cari pretindea a cunoaște cele divine.

Cu acestea coincide și împrejurarea, că tocmai în Egipt, pe unde a umblat Deceneu, la autohtonii Copti, s'a dezvoltat un alfabet, alfabetul coptic, ce are multă asemănare cu cel moeso-gotic și cu cel cirilic.

Pentru evidența dezvoltării succesive a acestor semne grafice, începând dela Fenicieni până la cele cirilice, am adăugat aci în Tab. VII un conspect comparativ.

Nu se poate nega că la dezvoltarea alfabetului cirilic au influențat mult și literele grecești, dar nu se poate pierde din vedere nici aceea, că semnele grafice uzitate la popoarele traco-dacice au originea lor paralelă din cele mai adânci timpuri, modificându-se succesiv amăsurat trebuințelor, până ce au putut ajunge și la Blackii, lui Keza.

E remarcabil, că Keza, carele, ca preot învățat și istoric renumit, a trebuit să cunoască și să deosibească literele latine, grecești și cirilice, nu zice că pe unele din acestea le-au luat Secuii dela Români, ci scrie apriat că Secuii, la sosirea lor între Blacki, au luat în folosință literele acestora,—*Blackis commixti literis eorum uti perhibentur.*

Dar cari au fost literele Blachilor? nu spune nici Keza, nici altă urmă de ele nu există.

Deoarece — așa dar — acestea nu sunt cunoscute, și *ignoti nulla cupido*,— iar literele cirilice introduse la Slavii din Moravia, Panonia și Bulgaria încă n'apucase a se lăți până la Români din Ardeal ca să le fi putut folosi și Secuii d'abiă sosiți între ei, și deoarece la Secuii, cari au împrumutat literele dela Români, nu se găsește nici o urmă de întrebuițarea literelor cirilice, nu ne rămâne alt refugiu decât ca noi, credincioși continuității Românilor în Dacia, să revenim la tradiționala convingere, că literele, despre cari menționează Keza și Marcus în cronicile lor, că le-au aflat Secuii la Români din secolul IX, n'au fost altele decât cele latine aduse în Dacia de legionarii romani.

Pe acestea le-au adoptat, pe lângă Secui, și ceilalți Maghiari pentru literatura lor.

Pe lângă dorința, ca critica ulterioară să reverse mai multă lumină asupra acestei teme literare, mulțumind pentru grațioasa atențiune, vă rog a mi-o păstră și mai departe.

TAB. I

Scriptura secuiască.

1) Telegdi.

O Δ Z ◊ 7 † X † Λ ⊕ f † N † X † 4
 by l k h k j r h g y g f e d c s c z a
 Ψ M † X Y \ Λ N / E X 2 ρ C B
 z x v i x ty t u s r p o o ny n m

2) Kapossé.

O Δ N ◊ 7 † X † Λ ⊕ C † N † X † 4
 by l k h k j i h g y g f e d c s c z a
 Ψ M † X Y \ Λ N / E X 2 ρ C B
 z x v i x ty t u s r r p o o ny n m

3) Dési.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
 C O Δ N ◊ 7 † X † Λ ⊕ C † N † X † 4
 z m by l k h k j r h g y g f e d c s c z a
 Ψ M † X Y \ Λ N / E ρ ρ C
 z. z v i x ty t u s r r p o o y

4) Nértelen (Anagyos).

B O Δ Z ◊ 7 † X † Λ ⊕ f † N † X † 4
 m by l k h k j r h g y g f e d c s c z a
 Ψ M † X Y \ Λ N / E X 5 C C
 z. i v i x ty t a o r p o o y n

5) Udvarhelyi.

C O Δ Z ◊ 7 † X † Λ ⊕ f † N † X † 4
 z m by l k h k j r h g y g f e d c s c z a
 Ψ M † X Y \ Λ N / E X 5 C C
 z z v m ty t a o r p o o y

TAB. I

Scriptura secuiască.

(Urmare.)

6) Harsányi

O A N O 7 T X f A O 3 + H T X 4
 by l k(p)k, u h n n f c i d u a l e
 Ψ M S X Y 7 A H T R S D 3
 u z u i u ty t a o r p i o y n m

7) Běl Matyás.

N O J T X f A O 3 T H T X A
 k(p)k, j i h n n f i e e l u a b a
 Ψ M S X Y 7 A H T R S D 3
 u z u u ty t s s r r p o o y n m by l

8) Lepeser.

O A N O 3 T X f A O 3 T H T X 4
 by l k(p)k, u h n n f c i d u a b e
 Ψ M S X Y 7 A H T R S D 3
 u z u i u ty t a o r n p i o y n m

9) Dobau.

O A 2 O 7 + X f A O 3 + T H X 4
 by l k(p)k, u h n n f c u u a b e
 V H M S X Y I A H T X 3 3 3 B
 u z u i u ty t a s r p i o y n m

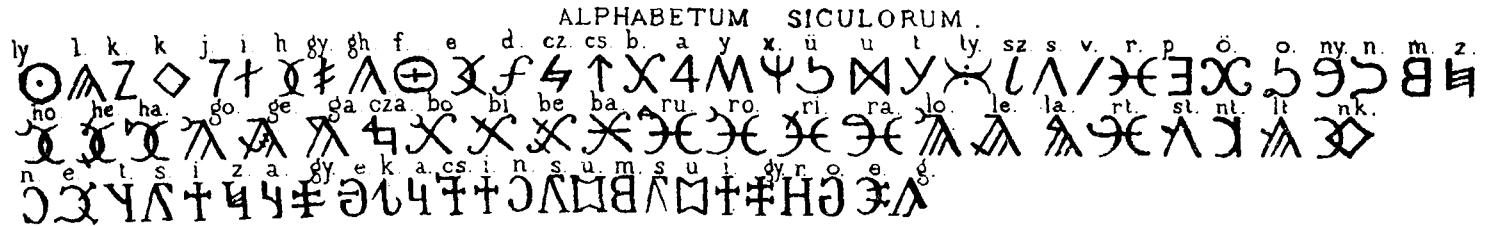
Szekely irás.

TAB. V

Alfabetul întreg secuesc după Lakatos, la Tocilescu.

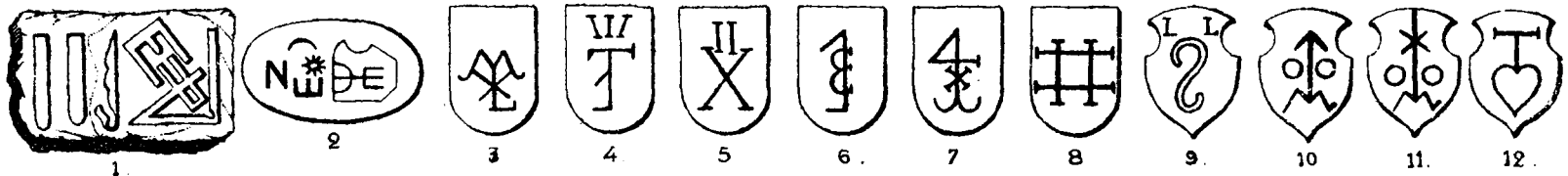

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TAB. VI

După Tocilescu, în Dacia înainte de Romani.

INSCRIȚIUNEA DIN BISERICA DELA ENLAKA ÎN ARDEAL (1668).

TAB. VII

Despre dezvoltarea semnelor grafice vechi până la cele cirilice.

S E R I A		FENICIOE		GRECEȘTI		MESO-GOTICE		COPTICE		CIRILICE	
No.	Latina	Semnele	Valoarea	Semnele	Valoarea	Semnele	Valoarea	Semnele	Valoarea	Semnele	Valoarea
1	a	Ⲁ	äh	ΑΑα	a	Ⲁ	a	Ⲁ	a	Ⲁ	a
2	b	Ⲃ	b.	ΒΒβ	b	Ⲃ	b	Ⲃ	b.v.	Ⲃ	b
3	c	Ⲅ	c							Ⲅ	c
4	d	Ⲇ	d	ΔΔδ	d	Ⲇ	d	Ⲇ	d	Ⲇ	d
5	e	Ⲉ	ëh	ΕΕε	e	Ⲉ	e	Ⲉ	e	Ⲉ	e
6	f	Ⲋ	f	ΦΦφ	f	Ⲋ	f	Ⲋ	f	Ⲋ	f
7	g	Ⲍ	g	ΓΓγ	g	Ⲍ	g	Ⲍ	g	Ⲍ	g
8	h	Ⲏ	h	ΗΧχ	h	Ⲏ	h	Ⲏ	h	Ⲏ	h
9	i	Ⲑ	ih	Ⲓ	i	Ⲓ	i	Ⲓ	i	Ⲓ	i
10	k	Ⲕ	k	ΚΚκ	k	Ⲕ	k	Ⲕ	k	Ⲕ	k
11	l	Ⲗ	l	Ⲙ	l	Ⲙ	l	Ⲙ	l	Ⲙ	l
12	m	Ⲙ	m	ΜΜμ	m	Ⲙ	m	Ⲙ	m	Ⲙ	m
13	n	Ⲛ	n	ΝΝν	n	Ⲛ	n	Ⲛ	n	Ⲛ	n
14	o	Ⲝ	öh	Ⲟ	o	Ⲟ	o	Ⲟ	o	Ⲟ	o
15	p	Ⲟ	p	Ⲡⲡπ	p	Ⲡ	p	Ⲡ	p	Ⲡ	p
16	q	Ⲣ	q	ⲣ	q	ⲣ	q				
17	r	ⲣ	r	ⲤⲦρ	r	Ⲥ	r	Ⲥ	r	Ⲥ	r
18	s	Ⲥ	s	ⲘΣς	s	Ⲙ	s	Ⲙ	s	Ⲙ	s
19	t	Ⲧ	t	ⲘΤτ	t	Ⲙ	t	Ⲙ	t	Ⲙ	t
20	u	Ⲩ	üh	ⲘΥυ	u	Ⲙ	u			Ⲙ	u
21	v	Ⲩ	v							Ⲩ	v
22	x	Ⲙ	x	ⲘΖξ	x			Ⲙ	x	Ⲙ	x
23	y	Ⲙ	y	ⲘΥυ	y	Ⲙ	y	Ⲙ	y	Ⲙ	y
24	z	Ⲙ	z	ⲘΖζ	z	Ⲙ	z	Ⲙ	z	Ⲙ	z
25		Ⲙ	st	Ⲙθθ	th	ⲘΦ	th	Ⲙ	th	Ⲙ	th
26		Ⲙ	ch	ⲘΨ	ps	Ⲙ	í	Ⲙ	ps	Ⲙ	ps
27		Ⲙ	ts	Ⲙη	í	Ⲙ	j	Ⲙ	ü	Ⲙ	í
28				Ⲙω	ó	Ⲙ	ó	Ⲙ	ó	Ⲙ	ó
29						Ⲙ	ph	Ⲙ	ș	Ⲙ	ș
30								Ⲙ	kh	Ⲙ	șt
31								Ⲙ	ge	Ⲙ	ge
32								Ⲙ	sk	Ⲙ	sh
33								Ⲙ	ti	Ⲙ	u
34										Ⲙ	ce
35										Ⲙ	ü
36										Ⲙ	ă
37										Ⲙ	â
38										Ⲙ	ea
39										Ⲙ	ia
40										Ⲙ	iu
41										Ⲙ	î
42										Ⲙ	î